

บทความต่างเรื่อง

โดย

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระสาสนโสภณ
(นรินทรเถร)

เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

ที่ระลึกในคราวจัดประชุมพระสังฆาธิ-
การระดับอำเภอ ตำบลและวัด

ณ วัดเขาบางทราย อ. เมือง จ. ชลบุรี

วันที่ ๑๓-๑๔-๑๕ กันยายน ๒๕๒๒

บทความต่างเรื่อง

โดย

พระเดชพระคุณ ท่านเจ้าคุณพระสาสนโสภณ
(นรินทรเถร)

เจ้าอาวาสวัดเทพศิรินทราวาส กรุงเทพมหานคร

ที่ระลึกในคราวจัดประชุมพระสังฆาธิ-

การระดับอำเภอ ตำบลและวัด

ณ วัดเขาบางทราย อ. เมือง จ. ชลบุรี

วันที่ ๑๓-๑๔-๑๕ กันยายน ๒๕๒๒

อนุโมทนา

ขอถวายอนุโมทนา แก่เจ้าคุณพระเชมสารโสภณ
เจ้าอาวาสวัดเขาบางทราย พร้อมด้วยคณะสงฆ์และ
คุณอธิก สวัสดิมงคล นายกฤษฎาพิทักษ์สมาคมนิติ
ที่ได้ร่วมใจรับภาระธุระให้การจัดประชุมถวายความรู้
เกี่ยวกับกฎหมายอาญาฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๒๑)
ว่าด้วยการลงโทษกรรม สำเร็จลุล่วงลงด้วยความ
สะดวกเรียบร้อยทุกประการ

ขอเจ้าคุณพระเชมสารโสภณ พร้อมด้วยคณะสงฆ์
และคุณอธิก สวัสดิมงคล นายกฤษฎาพิทักษ์สมาคมนิติ
จงถึงความเจริญงอกงามไพบูลย์ในพระธรรมวินัยที่พระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสไว้ดีแล้วทุกประการ ตลอดกาล
ทุกเมื่อ เทอญ ฯ

เต อตุลทฐา สุขिता วิรุฬหา พุทธสาสนะ

อโรคา สุขिता โหถ สห สัพเพหิ ภาตติ ฯ

แนวเทียบลัทธิ

ก่ชาติแล้วชาติเล่า เกิดแล้วเกิดเล่า แก่แล้วแก่เล่า
เจ็บแล้วเจ็บเล่า ตายแล้วตายเล่า วนเวียนอยู่เช่นนั้นไม่มี
สิ้นสุด เป็นเช่นนั้นก็เพียงนามรูปกับวิญญาณ ออกทางไหน
จึงจะพ้น ออกทางวิญญาณต้องเพียรเกิดเบื่อ อย่าเพลิด
เพลิด ออกทางนามรูปต้องเพียรทิ้งนามทิ้งรูป ออกทางใด
ทางหนึ่งในสองนี้เป็นพ้นแน่ แต่ต้องอาศัยจริง ทำจริงได้จริง
ทำไม่จริงได้ไม่จริง.

เปลือกหอยที่มีไข่มุกอยู่ข้างในเป็นของมีค่าน้อย แต่
ว่าเป็นของจำเป็นเพื่อความเติบโตแห่งไข่มุก เปลือกหอย
จะเป็นของไม่มีประโยชน์อะไรอีกเลยแก่ผู้ที่ได้ไข่มุก อัน
ผู้ต้องการไข่มุก ย่อมไม่เสียดายอาศัยเปลือกหอยเป็น
ธรรมดา ก็เมื่อถึงกาลอันสมควรแล้ว ใจจะมามัวเสียดาย

อาลยเลือกหอยคือนามรูปนี้อยู่ไยเล่า.

ถึงจะมีทางหลายวิธีที่จะนำไปสู่ทะเลอมฤต ข้อสำคัญ
ก็อยู่ที่ไปถึงทะเลนั้นเท่านั้น จะดื่มอมฤตนั้นโดยวิธีใดไม่
เป็นปัญหา สมมติว่ามีบ่อน้ำอมฤตอยู่บ่อหนึ่ง เพียงหยดเดียว
ของน้ำนั้น เมื่อล่วงลำคอ ก็ทำผู้ดื่มให้เป็นอมตะคือไม่ตาย
จะดื่มโดยวิธีใดเล่า จะโจนลงไปหรือจะค่อย ๆ บินบ้ายลง
ไปทางข้าง ๆ บ่อ จะโจนลงไปหรือจะโดยวิธีใดก็ตาม ผล
ย่อมเท่ากัน เพราะวารีของอมฤตหยดเดียวเท่านั้น ก็ทำ
คนให้เป็นอมตะได้.

ยกแวนส่องหน้าขึ้นส่องดู เงาหน้าจึงปรากฏ แต่
ตัวเงาไม่มีจริงแม้สักน้อยหนึ่งชิ้นใด ความสำคัญว่าเราก็
ฉนั้น ยึดถือขั้นจึงปรากฏ แต่ความสำคัญว่าเราที่ปรากฏ
นั้นไม่มีตัวความจริงแม้สักน้อย เหมือนกับเงาหน้าในแวน
ส่อง ไม่ถือแวนส่องหน้าขึ้นส่องดู เงาหน้าย่อมไม่ปรากฏ
ชิ้นใด เมื่อไม่ยึดถือขั้น ปล่อยวางขั้นเสียแล้ว ความ
สำคัญว่าเราก็ไม่ปรากฏเลยฉนั้น เพียรปล่อยให้บ่อย ๆ
จะเป็นทางปล่อยได้จริง ๆ.

ตะเกียงอาศัยไส้คุดน้ำมันหล่อเลี้ยงดวงไฟให้ติดสว่าง

สิ้นกำลังดวงไฟย่อมดับฉันใด กายเรานี้อาศัยลำไส้ดูดโอชะ
อาหารหล่อเลี้ยงชีวิตให้เป็นไป สิ้นกำลังชีวิตย่อมดับฉันนั้น
ถึงสว่างอยู่ก็มีดับ จุกตะเกียงสมาธิติด ประคองดวงไฟไว
อย่าให้ถูกลมนิวรรณ์พัดไหว ค่อย ๆ ไขให้สว่าง ส่องดูกาย
นี้ ขาชั้นแต่พื้นเท้าชั้นไป ขาสูงแต่ปลายผมลงมา ภายใน
หนังหุ้มรอบ ๆ ส่องดูให้ทั่วถึงว่ามีอะไร มีอาการ ๓๑ เป็น
ส่วนรูป ๑ มีความรู้สึกอยู่นั้นเป็นส่วนนาม ๑ รูป ๑ นาม
๑ นี้นั้นต่างอาศัยกันแลกันเป็นไปชั่วระยะเวลา ไม่เที่ยง
ไม่ยั่งยืน เสื่อมสิ้นแปรผันไป มิใช่ใคร มิใช่ของใครเลย

สเถโร โสณธวั ยทวตุ

สามย์ ภาติ โยคตะ |

ตถาคฺคฺมมนโสโรภุ

สมาธิริทธียเต ||

เม็ดเกลือทั้งลงในน้ำ ย่อมรวมเข้ากับน้ำเป็นเนื้อ
เดียวกันฉันใด อาการที่จิตและอาตมอันรวมกันเป็นหนึ่งเน
เรียกว่าสมาธิ.

(เข้าเค้าที่กล่าวกันว่า สมาธิ คือรู้อยู่กับรู้)

อวุฤษฺฐิสรฺมภมฺมิตฺตํ พุทฺธา-

มปาเมวาทารมณฺตุตฺตรํ |

อนุตศุจราณา มรุตํ นิโรธาน
 นีวาตนิษกมฺปมิว ปฺรทีปมฺ ||

เพราะระงับลมภายในกายหยุดสนิท จึงเป็นเหมือน
 ก่อนเมฆฝนที่ยังไม่ปั่นป่วนก่อนตก เป็นเหมือนห้วงน้ำที่
 ปราศจากกระลอกคลื่น เป็นเหมือน (เปลว) ประทีปที่
 ไม่ไหวเพราะตามไว้ในที่สงบ.

(แล้วแสดงอาการจิตสงบนิ่งของผู้ได้สมาธิโดยอุปมา
 แต่ในที่นี้บำเพ็ญสมาธิด้วยวิธีกำหนดระงับลมทางโยคะ)

มโน นวทวารนิษิตุชฺชฤตฺติ
 หฤทิ วุยวสุถาปฺย สมาธิวสุยมฺ |
 ยมกฺขรํ เกษตรวิโท วิทุสฺส-
 มาตุมานมาตุมนุยวโลกยนฺตมฺ ||

สะกตจิตที่หยุดเป็นไปในทวารทั้ง ๙ อยู่ในอำนาจ
 สมาธิแล้ว ให้แนบนิ่งในหทัย เห็นอาตมอันอันท่านผู้ชำนาญ
 ทางจิตใจ รู้กันว่าเป็นสิ่งไม่สิ้นไปในตัวเอง.

(ถึงจะอย่างไรก็ตาม ก็ยังพอเป็นแนวให้รู้ได้ว่า
 จิตที่เป็นสมาธิ ย่อมหยุดจากการที่เคยเป็นไปในทวารนั้น ๆ

ในที่นี้ ๙ ทวาร คือ หู ๒, ตา ๒, ช่องจมูก ๒, ปาก ๑
 แลที่ลิ้นทั้ง ๒ แล้วหยุดนิ่งอยู่ในหทัย ซึ่งในที่นี้ท่านหมาย
 เอาที่แห่งหนึ่งในสมาธิวิธี มิใช่หัวใจซึ่งทำหน้าที่สูบฉีด
 โลหิต น่าจะเป็นที่ที่เรียกกันว่าศูนย์กลาง (สำหรับตั้งจิต)

กपालเนตรานตรลพฐมารุโกร

ชโยติ: ปุโรโรหริทิตะ: ศิริสโต |

มฤณาลสูตราธิกเสากุมารุยา

พาลสย ลกษมี คุลปยนตมินุโท: ||

ชมแสงงามแห่งพระจันทร์ข้างขึ้นอ่อน ๆ ซึ่งมีความ
 ละมุนละไมอ่อนช้อย หากจะเปรียบก็ยิ่งกว่าไข่มุก ให้สลับ
 ไป ด้วยแสงอ่อน ๆ ที่ออกทางช่องกะโหลกศีรษะ พวย
 พุ่งจากศีรษะ (นั้น).

(นี่เข้าเท่าที่กล่าวกันว่า เมื่อจิตสงบตั้งได้ที่แล้ว มี
 แสงปรากฏให้ผู้นั้นรู้สึกอย่างมีปิติอิ่มใจแล).

อาการแลภาวะของจิตใจเมื่อเป็นฌาน

ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุนั้น ครั้นเธอตั้งใจเสียจากาม
 ทงทั้งหลายแล้ว สงัดใจเสียจากอกุศลธรรมทั้งหลายแล้ว ก็

เข้าถึงปฐมฌาน ซึ่งมีวิตก มีวิจารณ์ ชาบชานไปด้วยปีติและ
 สุขอันเกิดแต่วิเวกคือความสงบใจนั้น เธอย่อมทำกายนี้ให้
 ชุ่มโชกทั่วถึง ให้ชาบชานไปตลอด ด้วยปีติและสุขอันเกิด
 แต่ความสงบใจนั้น ส่วนใดสักน้อยหนึ่งแห่งสรรพางค์กาย
 ของเธอที่ปีติและสุขอันเกิดแต่ความสงบใจ จะไม่ถูกต้อง
 แล้ว มิได้มีเลย อุปมาเหมือนคนรับจ้างสนามหรือลูกมือ
 ไรย์ฝุ่นสำหรับสีตัวลงในถาดสำริด แล้วเอาน้ำพรหมให้ทั่ว
 ขยับขึ้นเป็นก้อน ก้อนฝุ่นสำหรับสีตัวนั้น ยางเหนียวก็จะ
 พังซึมชุ่มไปทั่ว จับไปทั่วทั้งภายในภายนอก ไม่กระจัด
 กระจาย ฉะนั้นใดก็ฉันทัน.

ภิกษุนี้ เข้าถึงทุติยฌาน ซึ่งใสซึ่งในภายใน จิต
 เป็นดวงเดียวเด่น - ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกและ
 วิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขชาบชานเกิดแต่สมาธิคือจิตตั้ง
 สงบราบเรียบ เธอย่อมทำกายนี้ให้ชุ่มโชกทั่วถึง ให้ชาบ
 ชานไปตลอด ด้วยปีติและสุขอันเกิดแต่สมาธินั้น ส่วนใด
 สักน้อยหนึ่งแห่งสรรพางค์กายของเธอที่ปีติและสุขอันเกิดแต่
 สมาธิ จะไม่ถูกต้องแล้ว มิได้มีเลย อุปมาเหมือนห้วงน้ำ
 ลึกมีน้ำพุพุ่งขึ้นเอง ทางทิศตะวันออกก็ไม่มีทางน้ำไหล

มา ทางทิศใต้ ทางทิศตะวันตก ทางทิศเหนือ ต่างก็ไม่มีทางนำไหลมา ทั้งฝนก็มีไต้ตกเพิ่มธารน้ำให้ห้วงน้ำนั้นตามกาลเลย แต่ทว่าธารน้ำเย็นพุพุ่งขึ้นจากห้วงน้ำนั้นแล้วทำห้วงน้ำนั้นให้ชุ่มโชก เต็มเปี่ยมไปทั่วด้วยธารน้ำเย็นโดยแท้ ส่วนใดสักน้อยหนึ่งแห่งห้วงน้ำนั้นทั่วทุกแห่งที่ธารน้ำเย็น จะไม่พึงถูกต้องแล้วมิได้มี จันใดก็จันนั้น

เพราะปีติคลายจางไป เธอเหนื่อยอมอยู่อย่างอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะระลึกรู้ทั่วทั่วถึง แลเสวยสุขด้วยนามกาย ยนฺตํ อริยา อาจิขฺยนฺตํ อุเปกฺขโก สติมา สุขวิหารีติ ซึ่งเป็นสุขชนิดที่พระอริยเจ้าทั้งหลายกล่าวว่า ผู้อุเบกขามีสติ อยู่เป็นสุขทั้งนี้ เธอหนักเข้าถึงตติยฌาน ย่อมทำกายนี้ให้ชุ่มโชกทั่วถึง ให้ซาบซ่านไปตลอดด้วยลำพังสุขนั้นอันหาปีติมิได้ ส่วนใดสักน้อยหนึ่งแห่งสรรพวงศ์กายของเธอ ที่สุขอันหาปีติมิได้นั้นจะไม่ถูกต้องแล้ว มิได้มีอุปมาเหมือนในกอบัวสาย ในกอบัวหลวง หรือในกอบัวขาว บัวสาย บัวหลวง หรือบัวขาวลงเหล่าเกิดในน้ำ เจริญในน้ำ ยังไม่ขึ้นพ้นน้ำ ยังจมแช่อยู่ในน้ำ อันน้ำเลี้ยงไว้ บัวทั้งหลายเหล่านั้น อันน้ำที่เย็น ท่วม แช่

ทำให้ชุ่มตลอดยอด ตลอดรากเง้า ส่วนโตสักน้อยหนึ่ง
 แห่งบัวสาย บัวหลวงหรือบัวขาว ทว่าทั้งสน^๕ อันน้ำที่เย็นนั้น^๕
 จะไม่พึงถูกต้องแล้ว มิได้มี^๕ ฉะนั้นก็ฉนั้น^๕.

ภิกษุ^๕นั้นเข้าถึงจตุตถฌานไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะ
 สุขแลทุกข์สิ้นไป เพราะโสมนัสแลโทมนัสที่เคยรู้สึกในก่อน
 คับลับหายไป จึงมีแต่สติบริสุทธิ์เพราะอุเบกขา เธอย่อมแผ่
 ไปทั่วกายนี้ที่เดียวด้วยใจอันบริสุทธิ์ผ่องใส^๕ ส่วนโตสัก
 น้อยหนึ่งแห่งสรรพางค์กายของเธอ ที่ใจอันบริสุทธิ์ผ่องใส^๕
 จะไม่ถูกต้องแล้ว มิได้มี^๕ อุปมาเหมือนบุรุษจะพึงนั่งเอาผ้า
 ขาวคลุมทั่วท้าวทั้งศีรษะ ส่วนโตสักน้อยหนึ่งแห่งสรรพางค์
 กายของเธอ ที่ผ้าขาวนั้นจะไม่พึงถูกต้องแล้ว มิได้มี^๕ ฉะนั้น^๕
 ก็ฉนั้น^๕.

แนวเทียบสมาธิ^๕ ขอจบลงพร้อมกับคาถาของพระ
 จิตตกเถระในเถรคาถาว่า

นัตถา สุควา สิจิโน โมรา การวียิ อภินทนต์
 เตะ สีตวาทกสิตา สุตตัม ฌายิ นิโพเชนติ.

เหล่านกยูง ขนเขียว คองาม หงอนสวย ร้องรับ
 นกการเวกตามประสาสัตว์ หน้าหนาวลมหนาวพัด มัน

ร้องกะโถ้งโห่กัง - ตั้งจะปลุกผู้หลับใหลให้ตื่นขึ้นบำเพ็ญ
 ฌาน ^{๖๕} ตงนแล ฯ

แสงไฟ—เงาไม้

ดิษฐ์ โควิกนุตนนติ.

ภคินีทั้งหลาย! ตะเกียงน้ำมันกำลังตามไฟอยู่ น้ำมัน
ก็ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน หหมดไปสิ้นไป ใส่ตะเกียงก็ไม่เที่ยง
ไม่ยั่งยืน หหมดไปสิ้นไป เปลวไฟก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หหมด
ไปสิ้นไป กระทั่งแสงไฟก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หหมดไปสิ้นไป
เป็นธรรมดา ถ้าผู้ใดจะพึงกล่าวว่า ตะเกียงน้ำมันที่กำลัง
ตามไฟอยู่นั้น น้ำมันก็ดี ใส่ตะเกียงก็ดี เปลวไฟก็ดี
ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หหมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา แต่ทว่าแสง
ไฟนั้น เที่ยงยั่งยืน ไม่หหมดไปสิ้นไป ผู้หนึ่งจะชื่อว่า กล่าว
ถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่? พระคุณเจ้าข้า! ผู้หนึ่งจะ
ชื่อว่า กล่าวถูกต้องตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะว่ามันก็ดี

๑. แปลว่า น้อง หญิงเป็นคำบริพชิตพูดกับสตรี.

ไส้ตะเกียงก็ดี เปลวไฟก็ดี แต่ละอย่างก็ไม่เที่ยงไม่
 ยั่งยืน หมดสิ้นไปเป็นธรรมดาแล้ว โฉนแสงไฟนั้นจะเป็น
 ของเที่ยง ยั่งยืน ไม่หมดไปสิ้นไปเล่า แสงไฟย่อมเป็นของ
 ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปแท้ ไม่จำต้องกล่าวถึง ทำ
 นองเดียวกันนั้นเทียว. ภคินีทั้งหลาย! ผู้ใดจะพึงกล่าวว่า
 อายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ของเรา
 เป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน แต่ทว่าเราอาศัยอายตนะภายใน ๖
 นี้รู้สอารมณ์ สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม อันใด
 สุข ทุกข์ หรืออทุกขมสุขอันนั้น เป็นของเที่ยง ยั่งยืน มีอยู่
 เสมอทุกเมื่อไม่แปรผัน ผู้นี้จะชื่อว่า กล่าวถูกต้องตามความ
 เป็นจริงหรือไม่? พระคุณเจ้าข้า! ผู้นี้จะชื่อว่า กล่าวถูก
 ตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะเหตุไร เพราะว่าอาศัย
 เหตุใด ๆ ที่คู่ควรกัน เกิดเวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็
 ตาม อทุกขมสุขก็ตาม (แต่พอ) เพราะเหตุที่คู่ควรกัน
 นั้น ๆ ดับไป เวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุข
 ก็ตาม ย่อมดับไป หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา. ถูกแล้ว
 ภคินีทั้งหลาย! ความเห็นอย่างนั้นเป็นของอริยสาวกผู้เห็น
 อยู่ด้วยปัญญาชอบตามความเป็นจริง.

ภคินีทั้งหลาย ! ต้นไม้ใหญ่มีแก่น ยืนต้นอยู่ ราก
 ก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป ลำต้นก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน
 หมดไปสิ้นไป กิ่งใบก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป กระทั่งเงา
 ไม้ก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา ถ้าผู้ใดจะ
 ฟังกล่าวว่า ต้นไม้ใหญ่มีแก่นยืนต้นอยู่นั้น รากก็ไม่เที่ยง
 ไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป ลำต้นก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไป
 สิ้นไป กิ่งใบก็ไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป แต่ทว่าเงา
 ต้นไม้นั้นเที่ยงยั่งยืน ไม่หมดไปสิ้นไป ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าว
 ถูกตามความเป็นจริงหรือไม่? พระคุณเจ้าข้า! ผู้นั้นจะชื่อว่า
 กล่าวถูกต้องตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะว่ารากก็ดี ลำต้น
 ก็ดี กิ่งใบก็ดี แต่ละอย่างก็ไม่? เที่ยงไม่ยั่งยืน หมดไปสิ้นไป
 เป็นธรรมดาแล้ว เงาเงานั้นจะเป็นของเที่ยง ยั่งยืน ไม่
 หมดไปสิ้นไปเล่า เงาย่อมเป็นของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน หมด
 ไปสิ้นไปแท้. ไม่จำต้องกล่าวถึง ฉนั้นเดียวกันนั้นเทียว. ภคินี
 ทั้งหลาย! ผู้ใดจะฟังกล่าวว่า อายตนะภายนอก ๖ คือรูป
 เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ ของเราเป็น
 ของไม่เที่ยงไม่ยั่งยืน แต่ทว่าเราอาศัยอายตนะภายนอก
 ๖ นั้ ธรรมารมณ์ สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม

อันใด สุข ทุกข์ หรือ อทุกขมสุขอันนั้น เป็นของเที่ยง
 ยั่งยืน มีอยู่เสมอทุกเมื่อไม่แปรผัน ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูก
 ตามความเป็นจริงหรือไม่? พระคุณเจ้าข้า! ผู้นั้นจะชื่อว่า
 กล่าวถูกตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะเหตุไร เพราะ
 ว่าอาศัยเหตุใด ๆ ที่คู่ควรกัน เกิดเวทนา สุขก็ตาม ทุกข
 ก็ตาม อทุกขมสุขก็ตาม (แต่พอ) เพราะเหตุที่คู่ควร
 กันนั้น ๆ ตับไป เวทนา สุขก็ตาม ทุกข์ก็ตาม อทุกข-
 มสุขก็ตาม ย่อมดับไป หมดไปสิ้นไปเป็นธรรมดา. ถูกแล้ว
 ภิกษุทั้งหลาย! ความเห็นอย่างนั้นเป็นของอริยสาวกผู้เห็น
 อยู่ด้วยปัญญาชอบตามความเป็นจริง.

ท่านพระนันทกะ เทศนาสอนนางภิกษุณี เปรียบ
 เวทนาด้วยแสงไฟและเงาไม้มีนัยจะนี้ เพื่อให้เห็นสภาพ
 ของเวทนาตามความเป็นจริงแล้วไม่ติดใจในเวทนาซึ่งเป็น
 สิ่งอาศัยเหตุเกิดขึ้น เหตุดับผลย่อมดับไปตาม โดยทั่ว ๆ ไป
 แล้วในพระบาลีแสดงว่า อาศัยจักขุเป็นต้น ซึ่งเป็นอายตนะ
 ภายใน และอาศัยรูปทั้งหลายเป็นต้น ซึ่งเป็นอายตนะภาย
 นอก เกิดจักขุวิญญาณเป็นต้นชน ทั้ง ๓ อย่างนี้ประชุมกัน
 เกิดผัสสะ เพราะผัสสะเป็นปัจจัย จึงเกิดเวทนา แต่ใน

เทศน์นานแยกเป็นอายตนะภายในส่วนหนึ่ง อายตนะภายนอก
 ส่วนหนึ่งตั้งกล่าวมา น่าจะสันนิษฐานว่า เพื่อจะให้เห็น
 ชัดว่า ทั้ง ๒ นี้ไม่ติดเนื่องกัน แต่เพราะนั้นทราคะ ความ
 เพลิดเพลินยินดีติดใจผูกพันไว้ จึงติดเนื่องกันแยกกัน
 ไม่ออก ลางแห่งท่านจึงเปรียบอายตนะภายในเหมือนโคดำ
 อายตนะภายนอกเหมือนโคขาว ต่างตัวต่างก็ไม่ติดเนื่องกัน
 ต่างก็แยกกันอยู่ เพราะถูกฉันทราคะ ความพอใจติดใจ
 ซึ่งเป็นเหมือนสายเชือกมัดติดเข้าไว้ อายตนะทั้ง ๒ ฝ่าย
 จึงติดเนื่องกัน แยกจากกันไม่ได้ ตูจโค ๒ ตัวนั้นถูกผูก
 มัดติดกัน ลางแห่งเปรียบอายตนะภายในเป็นตุจผิงน้ำ
 ผิงใน อายตนะภายนอกเป็นตุจผิงน้ำผิงนอก ท่ามกลาง
 ซึ่งคนเราจะจมลงไป ได้แก่นั้นทราคะความเพลิดเพลิน
 ยินดีติดใจ น่าจะคว่ำเหตุผลเช่นนั้น ท่านพระนันทกะ
 จึงเทศนาสอนนางภิกษุณีต่อไปอีกโดยนัยว่า ภิกษุทั้งหลาย!
 คนฆ่าโคหรือลูกรมมือคนฆ่าโค ฆ่าโคแล้วเอามัดเชือดเนื้อ
 ที่คม ค่อย ๆ ตัดเชือดเนียน พังฟัด เส้น เอ็น ใน
 ระหว่าง ๆ ถลกลอกเอาหนังโคออกเป็นรูปเดิม โดยที่เนื้อ
 ภายในก็ไม่ชอกช้ำ ทั้งหนังภายนอกก็ไม่ชำรุด ครั้นแล้ว

ก็เอาหนังโคนนั้นคลุมตัวโคไว้อย่างเดิม ถ้าผู้ใดจะฟังกล่าว
ว่า โคนนี้ติดอยู่กับหนังอย่างเดิมตามปรกติธรรมตา ผู้นั้น
จะชื่อว่า กล่าวถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่? พระคุณเจ้าข้า!
ผู้นั้นจะชื่อว่า กล่าวถูกต้องตามความเป็นจริงหาได้ไม่ เพราะ
เหตุไร เพราะโคนนั้นถูกเขาตัดเชือดเอ็น ฟังผิด เส้น
เอ็น ในระหว่าง ๆ ถลกลอกเอาหนังออกเสียแล้ว เอา
หนังนั้นคลุมไว้เท่านั้น จึงไม่ติดกับหนังเหมือนอย่างเดิม.
ภคินีทั้งหลาย! นี่เป็นข้ออุปมา เนื้อโคภายใน ได้แก่อายตนะ
ภายใน ๖ หนังภายนอก ได้แก่อายตนะภายนอก ๖ ฟังผิด
เส้น เอ็น ได้แก่นันทิราคะความเพลิดเพลिनินิติตใจ
มีดเชือดเนื้อที่คม ได้แก่อยิยบัญญัติ บัญญัติอันประเสริฐซึ่ง
สามารถตัดกิเลส ตัดสังโยชน์ ตัดเครื่องผูกใจ ในระหว่าง ๆ
ขาดสิ้นไปดังนี้.

โคตัวนั้นมองดูก็เป็นรูปโค แต่เนื้อไม่ติดกับหนัง
แล้ว ท่านผู้เช่นนั้น ตามเป็นต้น ของท่านก็ยังมี รูปทั้งหลาย
เป็นต้นก็ยังมีอยู่ แต่นันทิราคะ ขาดสิ้นเสียแล้วแล.

เขี้ยวไข่ขวาง

อาสาฎิกิ์ สาเมตตา โหติติ

คนเลี้ยงโคต้องหมั่นเขี้ยวไข่ขวาง คือฟองแมลงวันที
ตัวโคออกเสียประการหนึ่ง จึงจะหวังความเจริญแห่งฝูงโคได้
ฉันใด ผู้ปฏิบัติต้องหมั่นเขี้ยวไข่ขวาง คือวิตกเป็นอกุศลที่จิต
ใจออกเสียประการหนึ่ง จึงจะหวังความเจริญแห่งจิตใจได้
ฉันนั้น จิตใจที่วิตกเป็นอกุศล คือเกี่ยวข้องกับราคะ โลภะ
โทสะ โมหะ วิชา พยาบาท ย่อมปั่นป่วนทวนทลาย
เป็นเสมือนถูกหนอนบ่อนไซ้ มีคมมีด อ่อนแอ หมด
แม้ปรกติสุขจะนั้น.

๑. เมื่อคิดเรื่องใด เกิดวิตกเช่นนั้น ก็พึงเปลี่ยน
นึกเรื่องที่อื่นจากเรื่องนั้น ทำนองเดียวกับช่างไม้เอาลูก
สลักใหม่ ตอกลูกสลักเก่าที่ไม่พึงประสงค์ออกเสีย ถ้า
ยังขึ้นเกิด ก็

๒. พิจารณาวิตกเช่นนั้นให้เห็นโทษว่า ไม่ดี มีแต่ผลเสีย เช่นเดียวกับหนุ่มสาวขะแยงซากสัตว์ซึ่งมาติดที่คอ ถ้ายังขึ้นเกิด ก็

๓. ไม่พึงนึกถึง ไม่พึงใส่ใจวิตกเช่นนั้น จันเดียวกับผู้ไม่ต้องการรูปที่ผ่านมา ก็หลับตาหรือเหลียวแลไปทางอื่นเสีย ถ้ายังขึ้นเกิด ก็

๔. พึงทำใจผ่อนการปรุงวิตกเช่นนั้นลงจนหยุด ดูกุเดียวกับคนที่เดินไปโดยเร็ว ตั้งใจจะค่อย ๆ เดินไป แล้วก็ค่อย ๆ เดินไป ตั้งใจจะหยุดยืน แล้วก็หยุดยืน ตั้งใจจะนั่ง แล้วก็นั่ง ตั้งใจจะนอน แล้วก็นอน ผ่อนอิริยาบถจากเดินมาเป็นนอนจะขึ้น ถ้ายังขึ้นเกิด ก็

๕. พึงกัตพัน เอาล้นกตเพทาน เอาใจข่มไว้ให้มัน บีบคั้นให้สงบ อย่างเดียวกับคนมีกำลังจับศรชะหรือบีบคอกคนมีกำลังน้อยไว้อยู่จะนั้น.

นี้เป็นนัยพระบาลี แสดงวิธีทำวิตกเป็นอกุศลให้หมดไปโดยลำดับมา ๕ ประการ ถ้ากำลังวิตกเป็นอกุศลอยู่ รู้ตัวแล้ว ทำให้สงบด้วยวิธีทั้ง ๕ หรือด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง สุดแต่แบบยลของผู้นั้น จิตใจย่อมสงบ เข้ม

แข็ง ชื่นชุ่ม แจ่มใส ได้รับปรกตีสขโดยฐานะทุกครั้ง
 คราว เมื่อว่าทางปฏิบัติขั้นสูงแล้ว การทำวิตกเป็นนอกกุศล
 ให้หมดสิ้นไปด้วยทั้งสติกำหนดพยายามทางจิตใจโดยตรง
 เช่นนี้ เป็นวิธีหนึ่งของสมาธิ จิตย่อมตั้งมั่นสงบนิ่ง เป็น
 ทางรู้แจ้งเห็นจริงด้วยวิปัสสนาปัญญาได้ในโอกาส จึงใน
 ที่สุดพระบาลีแสดงผลว่า ผู้ละวิตกเป็นนอกกุศลด้วยวิธีเช่นนั้น
 จนจิตตั้งมั่นในภายในใสซึ่ง เป็นดวงเดี่ยวเด่นแน่แน่ว
 เรียกว่าผู้ชำนาญในกระบวนการวิตก เพราะหวังวิตกเช่นใด
 ก็วิตกเช่นนั้นได้ ไม่หวังวิตกเช่นใด ก็ไม่วิตกเช่นนั้นได้
 ผู้หมดความอยากขาด คลายเครื่องผูกมัดหลุด ทำที่สุดทุกข์
 ได้ เพราะละมานะสันทุกประการแล้วแล.

ข้ามฝั่งได้.

ติณโณ ปารคโต ฤๅเล ติฏฐติ พุราหมโณติ.

มีผู้เฝ้าพิษ ๔ ตัวมาให้คนหนึ่งเลี้ยงดูปรนนิบัติ
พร้อมทั้งสั่งให้คอยเลี้ยงดูปรนนิบัติเป็นอย่างดี ถ้ามันขัดใจ
ขึ้นมา ก็จะถูกตีถึงตายหรือแทบตาย คนนั้นกลัวจึงออกหนี
เขาบอกอีกว่ามีเพศฉมาต ๕ คนตามมาข้างหลัง ทันเวลา
ใด ก็ฆ่าเวลานั้น คนนั้นกลัว หนีไปอีก เขาบอกอีกว่า
ยังมีเพศฉมาตอีกคนหนึ่ง เฝ้าตาบดักคอยที่ ติดตามอยู่
ทันเวลาใด ก็ฆ่าเวลานั้น คนนั้นถูกเข้าเช่นนั้นก็กลัวใหญ่
หนีไปพบหมู่บ้านร้าง เข้าบ้านหลังไหนก็ว่างเปล่า ไม่มี
อะไรไปทวงสิน กระทั่งภาชนะนั้น ๆ ในบ้านเรือนก็ว่าง
เปล่า ไม่มีอะไรไปทวงหนี้ เขาบอกอีกว่า พวกโจรปล้น
บ้านเรือน เข้ามายังหมู่บ้านร้างนั้นอีก หนึ่งพิษ ๔ ตัวมาก็
แล้ว หนีเพศฉมาต ๕ คนมาก็แล้ว หนีเพศฉมาตเสียกลับ

ถอดาบ ^๕เงอชุ่มคอยที่มากแล้ว ยังจะมาพบพวกโจรปล้น
บ้านเรือนอีกเล่า ทำไฉนดี หน่ออีก มาพบทะเลใหญ่ ผังฟาก
นล่วนแต่มีภัยเฉพาะหน้าไปงั้น ^๕ผังฟากโน้นปลอดภัย
เรือแพนาวาสำหรับข้ามหรืออะไรอื่นก็ไม่มี จึงรวบรวม
กิ่งไม้ใบหญ้ามัดเป็นแพ ใช้มือเท้าวกว้ายไปสู่ผังฟากโน้น
โดยสวัสดิ ^๕ข้ามขึ้นฝั่งยืนอยู่บนบกได้สำเร็จ

^๕นี้เป็นกระแสความอุปมาที่พระบรมศาสดาตรัสไว้
ทรงไขข้ออุปมาว่า:—

บุพิษ ๔ ตัว ได้แก้มหาภูตรูป ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม
ที่ผสมกันเป็นรูปร่างกายนี้.

เพศฉมาต ๕ คน ได้แก้อุปาทานขันธ ๕ รูปอุปาทาน-
ขันธ เวทณูปาทานขันธ สัญญูปาทานขันธ สังขารูปาทาน-
ขันธ วิญญาณูปาทานขันธ.

เพศฉมาตคนที่ ๖ ได้แก้แก่นันทिरาคะ ความเพลิต
เพลิตนินทิต.

หมู่บ้านร้าง ได้แก้อายตนะภายใน ๖ คือ ตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ.

ที่ทรงเปรียบอายตนะภายใน ๖ ด้วยหมู่บ้านร้างหมู่บ้านร้าง

๑ นั้น เพราะเรือนหลายหลัง รวมเป็นหมู่บ้านหมู่ ๑
 ฉนั้นโค เรือนคืออายตนะภายใน ๖ หลัง รวมเป็นหมู่บ้าน
 อายตนะหมู่ ๑ ฉนั้น ก็เมื่อพิจารณาตามเป็นจริงโดยถ่อง
 แท้แล้ว เรือนอายตนะทั้ง ๖ นั้น จักปรากฏเป็นช่องว่างของ
 เปล่า ไม่มีอะไรหรือใครเป็นผู้ครองอยู่ทั้งนั้น กระทั่งภาชนะ
 เครื่องใช้ไม้สอยด้วยโลหะชำในเรือนอายตนะนั้นๆ ก็เป็น
 ช่องว่าง ของเปล่า ไม่มีอะไรเป็นสาระแก่นสารอยู่เลยทั้ง
 นั้น.

หมู่โจรปล้นบ้าน ได้แก่อายตนะภายนอก ๖ คือรูป
 เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์

ที่ทรงเปรียบเช่นนั้น ก็เพราะ ตาระสำระสาย เหมือน
 บ้านเรือนถูกโจรเข้าปล้น เพราะรูปที่น่าพอใจแลไม่น่า
 พพอใจ หูกระสำระสาย เหมือนบ้านเรือนถูกโจรปล้น เพราะ
 เสียงที่น่าพอใจแลไม่น่าพอใจ เป็นต้น.

ทะเลใหญ่ ได้แก่ออฆะกิเลสเพียงตั้งหัวน้ำ ๔ คือ
 กาม ภพ ทิฏฐิ อวิชชา.

ฝั่งปากน้ำที่มีภัยเฉพาะหน้าไปทั้งนั้น ได้แก่สักกายะ
 คือ สังขารร่างกายนี้ ที่ยึดมั่นเป็นตัวเป็นตนนั่นเอง.

ฝั่งปากโน้นที่ปลอดภัย ได้แก่พระนิพพาน.

แพ ได้แก่อริยมรรคมีองค์ ๘ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้น.

พยายามวกว่าย ได้แก่น้ำเพียรเพียรเข้มแข็ง.

ข้าม^๕ฝั่ง ยืนอยู่บนบกได้สำเร็จ ได้แก่เป็นพระอรหันต์แล.

อธิบายว่า — นามรูปนี้จะพิจารณาในแง่ไหน ส่วน
ไร ใช้ไม่ได้หมด เป็นโทษไปทั้งนั้น นำเบื้อหน้า รูป
แยกออกเป็นธาตุ ๔ ก็เป็นเสมือนงูพิษ ๔ ตัว คอยจกกัด
ให้เจ็บปวดเดือดร้อนอยู่ร่ำไปไม่รู้จบ เป็นสิ่งให้เกิดลำบาก
ด้วยการบริหารประคับประคอง นามที่อาศัยรูปนี้เล่า ก็วุ่น
วายอยู่กับรูปนี้ ไม่รู้สิ้นสุด นามรูปนี้ จะพิจารณาในแง่
อุปาทานขันธ ๕ ก็เช่นกัน แต่ละอุปาทานขันธ ก็เป็น
เพศฉภาคไปหมด คอยแต่จะฆ่าผู้ยึดมั่นให้ตาย เพราะ
อุปาทานยังมีอยู่ตราบไถ่ ก็มีตัวให้ลูกฆ่าอยู่ตราบนั่น ซ้ำ
ยังมีมันทิวาคะ ซึ่งตามธรรมดา ผู้ไม่ปฏิบัติจะไม่รู้สึก
ว่าเป็นโทษอะไร ที่แท้กลับเป็นเพศฉภาคลึกลับ ถูกลบ
เงือกคอยที่อยู่ เผลอสติเมื่อใด เป็นพนักเมื่อไหร่ พิจารณา
ต่อไปโดยลำดับข้ออุปมา จนเล็งเห็นรวมลงว่า ชนชื่อว่า

สั๊กกายะ คือสังขารว่างกายน^{๕๔๕}ทียคมน^{๕๔๖}เป็นตวัเป็นตนแล้วเป็น
โทษก่อให้เกิดทุกข์แท้ ผู้เล็งเห็นแน่แก่ใจแล้ว เบื่อหน่าย
หวังความปล่อยวางพ้นไปเสีย จึงได้มุงหน้าปากเพียรพยายาม
อย่างเต็มกำลัง ละฝั่^{๕๔๗}งฝากน^{๕๔๘}คือสั๊กกายะเสีย แล้วข้าม^{๕๔๙}ชน
ฝั่^{๕๕๐}งปากโน้นคือพระนิพพาน ดังกล่าวมาแล้วแล.